
Seküler Emperyalist Epistemoloji

Abdülvahhab M. el-Mesîrî

MAKALELER

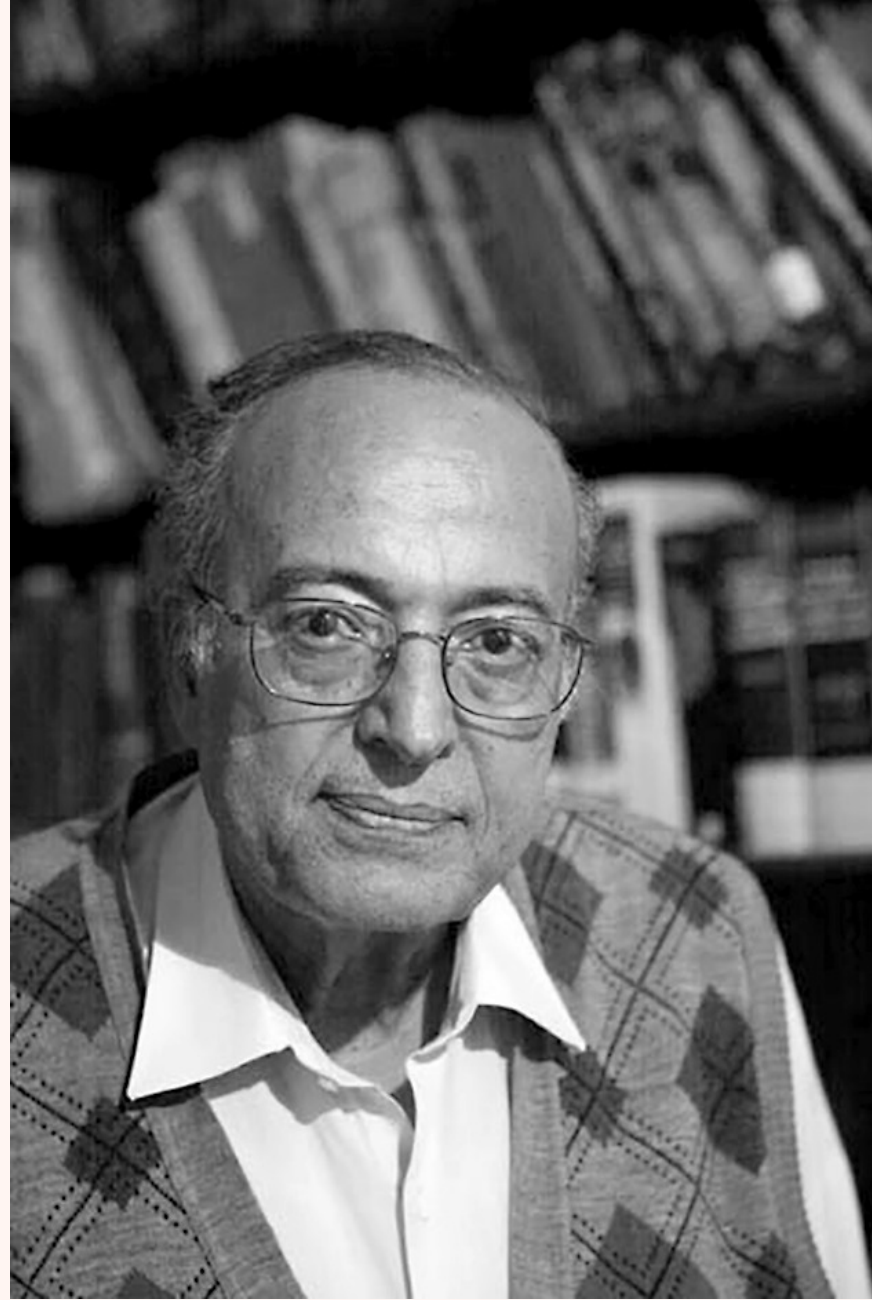
EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU: MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜMÜ

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ: YÜKSELEN SEKÜLERLEŞMEYİ İKİ FARKLI EDEBÎ ESERDE İZLEMELİK

EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

Abdlvahab M. el-Messiri

Abdlvahab M. el-Messiri

Mısır'ın Demenhur Őehrinin Buhayrah kazasında, 1938 Ekiminde doğdu.

İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra 1955 yılında İskenderiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngilizce bölümüne girdi.

1964 yılında ABD'deki Columbia Üniversitesi karşılaştırmalı İngilizce bölümünde yüksek lisans, Richard Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı.

Messiri aynı üniversitede öğretim üyesi olan Edward Said'le ve ABD'nin önde gelen sistem karşıtı düşünürlerinden Noam Chomsky ile çok yakın arkadaşlıklar kurdu.

Doktora eğitimini tamamladıktan sonra Messiri, mezun olduğu üniversite olan İskenderiye Üniversitesi'ne geri döndü.

Abdülvahhab M. el-Messr

Daha sonra Ayn'ş-Şems niversitesi'ne geçen Messiri, sırasıyla Suudi Arabistan'daki Kral Suud niversitesi'nde ve Kuveyt niversitesi'nde dersler verdi. Nasır Askeri Akademisi ve Malezya İslam niversitesi'nde misafir ğretim yesi olarak bulunan Messiri, el-Ahram Stratejik ve Siyasi Araştırmalar Merkezi'nde stratejist, Newyork'taki BM nezdindeki Arap Birliği'nin kültür ataşesi ve Washington'daki Uluslararası İslami Düşünce Enstitüsü'nde (IIT) akademik danışman olarak bulundu.

2 Temmuz 2008'de Kahire de vefat etti.

Messiri; siyonizm, modernizm, postmodernizm, laiklik ve materyalist felsefe gibi çeşitli konularda birçok makalenin ve kitabın yazarıdır.

Epistemolojinin tanımı

Epistemolojiyi ilk kez ele alan kişi dikkatli olmak durumundadır. Zira bu terimin anlamı farklılık arz etmektedir. İngilizce konuşan biri, epistemology terimiyle genel olarak felsefenin özel bir dalı olan bilgi teorisine atıfta bulunmaktadır. Fransızca konuşanlar ise bu terimi daha ziyade bilimsel teorilerin incelenmesini belirtmek için kullanmaktadırlar. Aslında Pierre Jacob'un haklı olarak belirttiği gibi bu iki anlam etimolojik bakımdan doğrudur. Zira "Yunanca ('kanaat' anlamına gelen doxa kelimesinin karşıtı olan) episteme (bilgi) kelimesi kimi kez 'bilim' kimi kez de 'bilgi' olarak tercüme edilebilmektedir." Bu anlamın ikisi de çok genel olarak epistemolojinin, bilimsel bilginin teorisi olduğu söylenerek bağdaştırılabilmektedir.

Jean-Claude Simard

Epistemolojinin tanımı Bilgi Felsefesi Nedir?

Antik Yunanca "bilgi" anlamına gelen "episteme" ve "akılcı söz" anlamına gelen "logos" sözcüklerinin birleşiminden meydana gelen epistemoloji, felsefenin bilgiyi inceleyen teorik bir dalıdır.

Epistemoloji bilgi kavramının kendisi, doğa, türleri, kaynağı, neye bilgi denilip neye denilmeyeceği, bilginin doğruluk ölçütü gibi sorulara cevap arar.

Doğrudan doğruya bilgi kavramının kendisiyle meşgul olan epistemoloji, metafizikle birlikte felsefenin en önemli iki alt dalından biridir. Klasik anlamda ilk felsefe olarak ele alınan metafizik, modern bilim devrimi ile beraber yerini çoğunlukla epistemolojiye bırakır.

Kitap

Kalemin Dansı, Göstergenin Oyunu: Seküler Emperyalist Tasavvur kitabı, Abdülvahab el-Messiri'nin, yayın hayatı 1980'lerden beri devam eden American Journal of Islamic and Social Sciences (AJISS) dergisinde yayınlanmış üç makalesi ve 2006 yılında bilimde önyargıyı konu alan konferans için yazdığı makalenin bir araya getirilmesinden oluşmuştur.

Kitap

Mısırlı yazar Messiri (1938-2008), esas çalışma alanı olan İngiliz edebiyatının yanı sıra, akademik hayatı boyunca çağdaş Batı düşüncesi ve modernlik tartışmalarını aktif şekilde takip edip üzerine eleştiri üreten bir entelektüeldi. Bu kitabı oluşturan ve 90'lardan 2000'li yıllara uzanan dönemde yazılan makaleleri emperyalizm, modernite, Batı düşüncesi ve önyargının epistemolojik temelleri konularını ele alıyor.

Kitap

Tüm bu makalelerin temelinde her dünya görüşünün; insanın varoluşuna dair (ontolojik) önermeler ve bilgi üretme yolları (epistemoloji) barındırdığı, bu şekilde pratikte ve hayatın tüm yönlerinde kendini gösterdiği savı yatıyor. Messiri'ye göre modern rasyonalist materyalist Batı düşüncesinin temel açmazları emperyalist, tekçi, Öteki'ni dışlayıcı olması tüketim düşkünü bir hayat tarzına yol açmış, bu düşüncenin uluslararasılaşması ise küresel düzlemde sorunlu bir toplum tasavvuru oluşturmuştur.

Kitap

“Emperyalist Epistemolojik Tasavvur” makalesinde Messiri bu iddiayı öz bir şekilde tarihsel boyutlarıyla temellendiriyor. Bu tür bir epistemolojinin ideolojik çerçeveden pratik düzleme kadar kendini nasıl gösterdiğini örneklendiriyor. “Kalemin Dansı Göstergenin Oyunu” makalesi ise pozitivist ve panteist bir bakışla insanı doğanın parçası bir varlığa indirgeyen modern düşüncenin seyrini, özellikle Derrida ve yapısökümcülükle beraber Yaratan-yaratılan, doğa- insan gibi temel ontolojik ikilikleri dahi tamamen reddeden, sabit bir dizgesi olmayıp akışkan ve nihilist bir anlam dünyası sunan vaziyetini çözümlüyor.

Kitap

“Özgürlük ve Zorunluluk Hikayeleri” başlıklı üçüncü makale ise edebiyatta mükerrer temalar olan özgürlük ve gereklilik meselelerini Batı edebiyatının iki farklı çağından birer örnekle (Chaucer’ın Canterbury Hikayeleri’nden biri ve Bertolt Brecht’in Kuralla Kural Dışı oyunu) karşılaştırmalı olarak inceliyor. İlk bakışta birbirine birçok anlamda uzak görünen bu iki edebi eserdeki tahkiye üzerinden seküler tasavvurun zaman içinde nasıl bir seyir izlediğini ve dönüştüğünü gösterirken, insan ve insan ilişkileri tabiatına dair çağdaş seküler tekçi tahayyülün insan varoluşunun anlamını, amaçlılığını ve ahlaki bilincini tahripkâr ölçüde yok saydığını ortaya koyuyor.

Kitap

Son olarak, alternatif bir bilim paradigması teklifi yaptığı makalede ise yazar; tanım, örneklendirme ve etkileri açısından bilimde önyargı kavramına geniş ve derli toplu bir tartışma bağlamı açıyor. Önyargının dile içkinliğinden ötürü kaçınılmaz doğasını açıkladıktan sonra, olumlu ve olumsuz nüansını içeren önyargı biçimlerini tanımlıyor. Hâkim Batı-merkezci modernite paradigmasının kültürel ve gündelik hayata kadar tüm dünyaya yayılma şekillerini örneklendiriyor.

Kitap

Bu farkındalıkla beraber, bir bilgi sosyolojisi daveti olarak bu merkezileşmiş tekçi paradigmaya karşı eleştirel bir tutum benimseyerek insan varoluşunun tüm boyutlarını ve hayatın tüm alanlarını özgün kültürlere duyarlı şekilde inşa edecek yeni bir paradigma oluşturma gerekliliğini anlatırken, böyle bir paradigma inşasının ne gibi temel özellikleri olması gerektiğini de açıklıyor.

Bir anlamda bu makale, hâkim paradigmaya salt eleştirinin ötesine geçip yeni tür bilgi inşasının bir giriş kılavuzu, başlangıç için bir yol haritası hâline geliyor.

Kitap

Tüm makalelerin eleştiri konuları, pozitivist/natüralist yaklaşımdan postmodern eleştirel (dilbilimsel odaklı) tartışmalara kadar uzandığından güncel tartışmalara referans olacak niteliktedir. Sekülerleşmenin tarihini paradigmatic bir silsile olarak açıklayan Messiri, pozitivistin tek bilimsel düşünce tarzı olduğu zamanlardan 'postmodern' günümüze kadar uzanan kanıksanmış anlayışlara eleştirel bakış açıları ve kavramsal araçlar sunuyor.

Kitap

Messiri'nin hususi önem atfettiği Batı içinden yetişmiş düşünürlerin getirdiği modernite eleştirileri son yıllarda daha da artmıştır. Örneđin Zygmunt Bauman gibi sosyologlar Batı düşüncesinin yarattığı toplumsal düzeni eleştirmiş, Messiri'nin bu kitapta dikkat çektiği meselelerle benzerlikleri olan kavram (akışkanlık, 'ıskarta' insan vb.) ve eleştiriler geliştirmiştir (iki yazarın düşüncesinin de incelendiği -Seküler Aklın Haritası: Modernitenin Tanrısız Ütopya Arayışı MAHYA: 2018, İstanbul- kitabına bakılabilir).

Kitap

İmparatorlukların yıkılması, sömürge ve kölelik dönemleri sonrası hâkim olmuş modern paradigma karşısında Müslüman toplumlar; doğaya, kültüre, şehir yaşamına, bütünüyle insanın yaratılış ve amacına, nihayetinde de insanlık ve dünyaya ilişkin özgün bir bakış ve işleyişi inşa etme sürecinde bugün nerededir? Bu kitabın sormaya davet ettiği temel sorulardan biri budur.

Temel Tez

Tarihsel bir pratik olarak emperyalizmin batı medeniyetinden ve batının evren anlayışından bir sapma olduğu iddia edilir. Yani kendi sorunlarını dünyanın geri kalanına ihraç eden ve diğer uluslar üzerinde hegemonya kuran emperyalist çözümün, yönetim felsefesi olarak demokrasiyi, ekonomik düzen olarak laissez-faire'yi ve evrensel felsefe olarak akılcılık ve hümanizmi benimsemiş Avrupa'nın liberal, insancıl ve aydınlanmış bir medeniyet olma haliyle çeliştiği ileri sürülür. Biz ise bu felsefelerin emperyalizmin epistemolojik tasavvuruyla çelişmediğini iddia ediyoruz. Aksine dikkatimizi epistemolojik düzleme çevirdiğimizde ortaya bu felsefeler ile emperyalist tasavvur arasında çok güçlü bir bağın olduğunu görürüz. Böylesi bir bağın ayırdına varabilmek için öncelikle tüm bu felsefelerin maddi olanın dışında herhangi bir felsefi sistemi kabul etmemeleri anlamında, doğası gereği seküler felsefeler oldukları tespiti yapılmalıdır.

MAKALELER

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

The Imperialist Epistemological Vision, Abdulwahab el-Messiri,
The American Journal of Islamic Social Sciences, Sayı 11, Güz
1994, 3

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

- 1. Emperyalist Epistemolojik Tasavvurun Ortaya Çıkışının Ardındaki Faktörler**
 - 2. Emperyalist Epistemolojik Tasavvurun Uluslararasılaşması**
 - 3. Batılı Sekülerizmin Emperyalist Tezahürleri**
 - 4. Emperyalist Epistemolojik Tasavvurun Batılı Yaşam Modeline Etkisi**
 - 5. Siyonizm ve Emperyalist Epistemolojik Tasavvur**
-

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

Sekülerizm

Bize göre sekülerizm, Batı ve Arap yazınında öne sürülenin aksine, din ve devletin birbirinden ayrılması değildir. Sekülerizm daha çok epistemolojik ve etik mutlak değerlerin yeryüzünden silinmesidir, öyle ki bütün dünya -hem insanlık hem de doğa- sömürülecek ve boyun eğdirilecek bir nesneden ibarettir. Bu bakış açısından seküler epistemolojik tasavvur ile emperyalist epistemolojik tasavvur arasındaki yapısal benzerliği görebiliriz. Dahası Emperyalizmin, ilk ortaya çıkış yeri olan Batı'dan dünyanın geri kalanına seküler epistemolojik ve etik bir paradigmanın ihraç edilmesinden başka bir şey olmadığını da görebiliriz.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ORTAYA ÇIKIŞININ ARDINDAKİ FAKTÖRLER

Batı'da siyaset bilimi -bilhassa Machiavelli ve Hobbes örneklerinde olduğu gibi- siyaset teorisinin gittikçe sekülerleşmesine paralel olarak, insanoğlunun varlığının ne nihai bir amacının ne de mutlak hedeflerinin olduğunu vurgulamıştır. İyi olan (the good), devletin yüksek çıkarı neyi gerektiriyorsa odur. Bu durumda (faydacı etik teorisinin tanımladığı şekliyle) bireysel varoluşunun temel hedefi hazza ulaşmak ve (siyaset teorisi tarafından tanımlandığı şekliyle) kolektif varoluşun nihai amacı devletin çıkarına hizmet etmek ise o zaman üretim artışı ve yaygınlaşması mutlak iyilik ve dünyada cennete ulaşmanın yoluna dönüşür. Bu çerçevede devletin silahlanmasını arttırması insanlığın maddi kazanımı ya da hazzını arttırması anlamına gelir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ORTAYA ÇIKIŞININ ARDINDAKİ FAKTÖRLER

Batılının aşkın mutlaktan vazgeçmesi ile sınırsız yayılma kararlılığı ve güç kullanımını meşrulaştırması, artık kendini dizginleyecek hiçbir sınırlamayı tanımadığı ve kabul etmediği anlamına geliyordu. Dolayısıyla böylesi bir birey, sınırsız bir yayılmanın ve dünyayı tüketene kadar kendi tahakkümünü güçlendirmenin peşinde koşmaya hazırdır.

Bunun sonucu ise dünyayı elde etme hırsı uğruna bireyci ideolojilerin, istilanın, hegemonyanın ve tahakkümün zaferidir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ORTAYA ÇIKIŞININ ARDINDAKİ FAKTÖRLER

Ardından **etnik teori** ortaya çıktı; bu teoriler kafatası büyüklüğü, ten rengi ve üretkenlik derecesi hakkında tamamı “bilimsel” kuramlarca desteklenmesinin yanı sıra, doymak bilmez Avrupalı'nın ırksal ve etnik üstünlüğüyle ilişkili, beyaz adamın yüküne dair etnik farklılıklar iddia ediyordu. Aslında bu teoriler, Avrupalı'ya diğerlerini istila etme ve ortadan kaldırma sürecinde lazım olan psikolojik meşruiyeti sağladı.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ULUSLARARASILAŞMASI

Emperyalist epistemolojik tasavvurun uluslararasılaşma sürecine çeşitli faktörler katkıda bulunmuştur:

Birincisi:

Uluslararasılaştırıcı (ya da uluslararası) tasavvurun ortaya çıkmasına katkıda bulunan en önemli faktör, bizzat emperyalist epistemolojik tasavvurun da ortaya çıkmasına yol açan, insanın ve doğanın materyalist yaklaşıma tabi tutulmasıdır.

Bu materyalist tasavvur, yukarıda da değindiğimiz üzere, her şeyi aynı materyalist bilimsel yasalar tarafından yönetilen maddeden ibaret sayar. Çinli ya da Mısırlı, Doğulu ya da Batılı insan, yıldızlar, ağaçlar ya da böcekler, her şey maddenin sadece bir birimidir. Maddi birimde ne özgünlük ne de kimlik bir anlam ifade eder, yalnızca fizik yasalarına tabiiyet önemlidir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ULUSLARARASILAŞMASI

Emperyalist epistemolojik tasavvurun uluslararasılaşma sürecine çeşitli faktörler katkıda bulunmuştur.

İkincisi: Sınırsız ilerlemeye olan inanç, sınırsız yayılmaya davet eder. Dahası rasyonalizasyon süreci, gerçekliği kontrol edici bir süreç olmasından dolayı dünyayı bütünüyle elde etme arzusuna yol açar.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ULUSLARARASILAŞMASI

Emperyalist epistemolojik tasavvurun uluslararasılaşma sürecine çeşitli faktörler katkıda bulunmuştur:

Üçüncüsü: Avrupa sorununun ortaya çıkışını şöyle özetleyebiliriz:

- Kapitalizm, bilindiği üzere, üretimi artırmayı hedefleyen bir sistemdir. Bu ise ham madde ithalatının ve bitmiş ürünlerin dünyanın farklı bölgelerine ihracatının gerekliliğine yol açtı. Bu da nihayetinde uluslararasılaşma sürecine katkı sağladı;
 - Kolonyal emperyalizmle kazanılan ve sanayi devrimi ile katlanan servet, toplumsal sınıflar arasında adilane paylaştırılmadı. Bu ise Batı toplumlarında gerilim yaratan ve güvenliği tehdit eden sosyal dengesizliğe yol açtı. Bunun sonucunda toplum, üreten ancak yoksulluktan dolayı çok az tüketen fakir bir çoğunluğa ve üretmeyen ve sayılarının azlığından dolayı çok az tüketebilen zengin bir azınlığa bölündü. Bu ise ekonomik resesyon döngülerine yol açtı zira üretilen mallar işsizlerin (ya da yetersiz ücretlerle çalıştırılanların) düşük alım güçlerinden dolayı birikiyordu. 'Aç gözlü Avrupalı'nın tüketim oranındaki artışı;
 - Avrupa'da işsizlik oranlarının artmasında etkili olan muazzam bir nüfus fazlasının ortaya çıkmasına neden olan, Avrupa'da eşi görülmemiş bir nüfus patlamasıyla atbaşı gitti.
-

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ULUSLARARASILAŞMASI

Bu dört faktörün bir araya gelmesi emperyalist epistemolojik tasavvurun oluşumunda etkili olmuş ve -kendisi zaten Avrupa'nın açgözlülüğü, nüfus ve ürün fazlalığının bir sonucu olan- Avrupa sorununa bir çözüm olarak yayılmasına katkı sunmuştur. Bununla birlikte emperyalist epistemolojik tasavvur bir tarihsel fenomene dönüşmemiş veya uluslararası boyuta taşınmamıştır; etkisini ancak merkezileşen seküler-ulusal devletlerde gösterebilmiştir. Böyle bir devlet, merkezi yapıları aracılığıyla her bireyin yanı sıra ülkenin en ücra köşelerine ulaşabilmiştir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ULUSLARARASILAŞMASI

Emperyalist epistemolojik tasavvurun uluslararasılaşma sürecine çeşitli faktörler katkıda bulunmuştur.

Dördüncüsü: İletişim ve bilimsel devrimler de bu uluslararasılaşma sürecine katkıda bulunmuştur. Sanayi devrimi, etnik ya da kültürel orijinden bağımsız olarak insanların hareketliliğini kolaylaştırmış vedaha önemlisi mesajların, yazılı basının ve yeni hikayelerin aynı gün tüm dünyaya dağılmasını mümkün kılmıştır.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN ULUSLARARASILAŞMASI

Eğer varoluşun amacı doğanın ve insanın tam kontrolü ve verimli kullanımı ise o zaman toplumdaki tüm beşerî ve doğal kaynakların ölçülebilir kriterlere göre baştan sona mühendisliği gerekir. Aksi takdirde böylesi bir hedefe başarıyla ulaşılabilmesi için toplumu yönetmek zor olacaktır. Gerçekte ancak merkezi yapıya sahip bir devlet, böylesi büyük çaplı maddi ilerlemeyi gerçekleştirebilecek kadar büyük çaplı üretim kapasitesini oluşturabilirdi. Bu başarı, bireylerin ve kimliklerinin kendi tasavvur ve gereksinimleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmesiyle mümkün olmuştur.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR BATILI SEKÜLARİZMİN EMPERYALİST TEZAHÜRLERİ

Emperyalizm, Batılı seküler etik ve epistemolojik paradigmasının yalnızca bir tezahürüdür. Temel teori sekülerizmdir ve en önemli pratiği emperyalizmdir. Gerçekten de emperyalizm, sekülerizmi uluslararasılaştıran çok büyük bir mekanizmadır.

Sekülerizm ile emperyalizm arasındaki güçlü bağıntı, Asya ve Afrika'da milyonlarca insanın katledilmesi gibi acımasız eylemlerde görülebilir ki bu bizim görüşümüze göre bu pratikler Batı medeniyetinin seyrinden bir sapma oluşturmaz.

Nitekim dünyanın faydalanılabilir, baskılanabilir ve taşınabilir bir maddeden ibaret olduğu materyalist, faydacı ve rasyonel bakış açısı temelinde, milyonlarca insanın üretkenliklerinden faydalanmak üzere Avrupa'dan ve işe yarar hale getirmek adına Afrika'dan ABD'ye taşınması gerektiğine karar verilmiştir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN BATILI YAŞAM MODELİNE ETKİSİ

Batılı şehirlerin inşa edilmiş şekli rasyonel emperyalist tasavvuru yansıtır ve hızı yücelten otobanlarda ya da insanın enerjisini tüketen ve tabiatın havasını kirleten günlük trafikte ya da dikkatleri vitrinlere odaklayan alışveriş mağazalarında kendini gösterir.

Emperyalist epistemolojik tasavvur nispeten sabit bir bilişsel model olmasına rağmen tarihsel değişimlerden de etkilenmiştir.

Seküler "emperyalist" programın uygulanmasındaki en güçlü mekanizmanın merkezîleşmiş devlettir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN BATILI YAŞAM MODELİNE ETKİSİ

İnsan doğasına yapılan atıfların beşeri bilimlerde tamamen ortadan kalktığı görülmektedir.

İnsan ruhunun son sığınağı edebiyat bile literatürünü mutlak insani değerlerden, yani insan doğasından arındırmaya çalışan yapısal ve analitik teorilerle ayrıştırılmaya çalışılıyor.

Şimdilerde dünyanın en emperyalist yönetimi (ABD) tarafından öncülüğü yapılan 'insan hakları' konusundaki ısrarcı retoriğin özünde insanlığa ve insan doğasına yönelik bir saldırı olduğunu görebiliriz. Hakları savunulduğu iddia edilen birey aileden, toplumdandan veya devletten bağımsız değerlendirilen bir bütün haline gelmiştir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN BATILI YAŞAM MODELİNE ETKİSİ

Bize göre Batı'da ahlaksızlığın yaygınlaşması sadece etik değil aynı zamanda epistemolojik bir sorundur. Ahlaksızlık, insan doğasına ve insan onuruna yönelik saldırının bir parçasıdır. Emperyalist tasavvur, yukarıda da bahsedildiği gibi, bireyi yalnızca doğal bir varlık ve bir madde olarak gördüğü için bireyi "doğallaştırmıştır". Ahlaksızlık bu anlamda bir ifadedir. İnsan bedeninden kıyafetlerini çıkarmak, şeref ve haysiyetini yok etmektir; bireysel insanı (dine göre Tanrı'nın yeryüzündeki vekili ve hümanist bakış açısına göre evrenin merkezi olan) sadece duyusal hazzın kaynağı olarak kullanılacak ve sömürülecek bir bedene indirgemektir. Bu açıdan bakıldığında Nazilerin Yahudilere yönelik soykırımı, yani insanları istihdam edilebilir ve kullanılabilir beden yığınlarına dönüştürmesi, bu ahlaksızlığın formlarından sadece biridir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVURUN BATILI YAŞAM MODELİNE ETKİSİ

Tanrı'nın ölümünden sonra insanın ölümünü ilan eden, herhangi bir 'merkez'in varlığını reddeden ve her türlü referans çerçevesine karşı çıkan postmodernizm ideolojisi (ya da tüketim emperyalizmi ideolojisi) ortaya çıkar.

Postmodernizm, tam özgürlük ve rastlantı yasasına kesin itaat halidir. Felsefeden, hümanizmden ve mutlaklıktan tamamen arındırılmış felsefi bir sistemdir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

SIYONİZM VE EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

Emperyalist epistemolojik modelin Yahudilik ve Yahudi halkları üzerindeki etkisi hakkında Siyonizmin seküler bir epistemolojik paradigma olduğu söylenebilir.

Nietzsche'nin ondokuzuncu yüzyıl Yahudi filozofları ve Siyonist düşünce yapısı üzerindeki etkisi Siyonist düşünce tarihini araştıranlar tarafından bilinir. Ayrıca Siyonizm, beyaz adamın yükümlülüğüne inanan bir ideolojidir.

EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

SİYONİZM VE EMPERYALİST EPİSTEMOLOJİK TASAVVUR

İsrail hem niyeti hem de pratiği açısından kendisini Batı emperyalizminin bir maşasına dönüştürmeyi başarmıştır. İsrail'in, emperyalist epistemolojik tasavvurdaki değişimler ve tüketim çağı ile uyum içerisinde bir kimlik değişimine gitmesini öngörüyorum. Bu açıdan İsrail, Yahudiliğinin bir kısmından feragat ederek yeni dünya düzeninde ekonomik iş birliğine hazır, barış yanlısı bir devlet olarak belirecektir. Bütün mesele üretim ve tüketimdir ve bunların epistemolojik ve etik mutlaklarla hiçbir ilgisi yoktur.

Dolayısıyla Türkiye'nin su kaynakları, Körfez sermayesi, Mısır'ın iş gücü ve İsrail'in know-how'u kimliksiz ve istikametsiz, tamamen maddi bir girişimde bir araya gelecektir. Sonuç olarak haysiyet kaybının neden olduğu hiçbir acı hissi olmayacaktır.

MAKALELER

**KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU:
MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜM**

**The Dance of the Pen, The Play of the Sign: A Study in the Relationship Between
Modernity, Immanence and Deconstruction,
Abdulwahab el-Messiri, The American Journal of Islamic Social Sciences, Sayı 14, Güz
1997, 1**

KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU:MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜM KAPSAMLI SEKÜLARİZM VE MODERNİTE

Kapsamlı sekülerlik ise tamamen farklı bir bakış açısıdır. Sadece kilise ile devletin ve kamusal yaşamın bazı yönlerinin ayrılmasını hedeflemez; dini, ahlaki veya insani olan tüm değerlerin sadece devletten değil, aynı zamanda kamusal ve özel yaşamdan ve hatta dünyadan çekilmesini hedefler. Norm ve değerlerinin tek kaynağı doğa-madde dünyasıdır. Bu referans çerçevesi içinde hem insanlığın hem de toplumun; değişmez doğa yasaları ve insanlığın kontrolünün ötesinde bulunan, değerden bağımsız, kendi kendini harekete geçiren süreçler tarafından kontrol edildiği kabul edilir. Bu doğa yasalarına bilimsel yasalar denir ve doğaya uygulandığı gibi insanlığa da uygulanması beklenir. Biraz daha yakından baktığımızda bunların doğa-madde paradigması açısından faaliyet gösterdiğini ve bilimsel doğal-maddi yasalar kavramı etrafında döndüklerini açıkça farkedebiliriz.

KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU: MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜM İÇKİNLİĞİN METAFİZİĞİ

Immanence (içkinlik) genellikle transcendence (aşkınlık)' ın karşıt anlamında kullanılır.

Transcendence, Latince transcendere (trans "karşı" ve "ötesi" anlamına gelir; scandere "tırmanmak" anlamına gelir) fiilinden türetilmiştir.

Aşkınlık, olağan deneyimlerimizle gözlemlediğimiz ve bilimsel açıklama lakırtılarına dahil olanın ötesine geçer. İçkinlik, genellikle panteistler tarafından Tanrı'nın yaratılmış dünyanın içinde bulunduğunu ve onunla özdeşleştiğini betimlemek için kullanılır. Öte yandan aşkınlık, genellikle teistler tarafından Tanrı'nın yaratılmış dünyanın ötesinde ve ondan bağımsız olarak var olduğunu betimlemek için kullanılır.

KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU:MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜM YAPISÖKÜM (DECONSTRUCTION)

Dünya bireyin karşısına, tamamı doğa-madde özelliklerini ve onun içkin yasalarını barındıran, kendine atıfta bulunan çeşitli faaliyet alanları şeklinde çıktı. İnsanlık da aynı içkinleştirme sürecine (sekülerleşme- modernleşme-atomizasyon) tâbi tutuldu. Hem topluluğun hem de benliğin atomizasyonu anlamına gelen bu süreçte birey, cılız öz referanslı içkin benliği içinde kendini referans alır hale geldi. Benlik eksiltilerek daha da parçalandı.Eğer bir kişinin motivasyonu dışarıdan geliyorsa, birey birçok form alabilir; bunlardan en önemlisi tatmin edilmesi gereken, tanımlanabilir maddi gereksinimlere ve kullanılacak (ve emek olarak satılacak) bir miktar enerjiye indirgenen ekonomik erkek/kadın olmaktır.

KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU:MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜM YAPISÖKÜM (DECONSTRUCTION)

Birey üretkendir, girdi ile çıktı ve üretim araçları ile güçleri açısından (tam anlamıyla) sömürülecek ve gerek üretimde gerekse tüketimde kullanılacak satın alma gücünü temsil eder. Motivasyon içeriden gelirse, kişi ya harici uyaranlar ve tepkiler (sinir sistemi) ya da karanlık ama doğal ve fiziksel libido açısından şemalandırılan fiziksel erkek/kadın veya libidinal erkek/kadın haline gelir. Bu, insanlık-doğa düalizminin tasfiyesini ve natüralist monizmin yükselişini, yani doğa-madde paradigmasının insan öznesi üzerindeki tahakkümünü haber verir. İnsan öznesi artık evrendeki düzenleyici veya birleştirici ilke değildir; o, doğal maddi bütünün bir parçasıdır.

KALEMİN DANSI, GÖSTERGENİN OYUNU: MODERNİTE, İÇKİNLİK VE YAPISÖKÜM YAPISÖKÜM (DECONSTRUCTION)

Bütün içkinleşme/modernleşme/sekülerleşme sürecini Tanrı'nın ölümü söylemi üzerinden okuyabiliriz. Tanrı ilk önce bir insanda değil, bir bütün olarak insanlıkta -geçici değil kalıcı olarak- tecessüm etti. Bu hümanizmin ve solipsist öznenin yükselmesine yol açtı.

Hümanizm, Tanrı bir millette tecessüm ettiğinde ırkçılık, bir liderde tecessüm ettiğinde faşizm olur.

Fakat tecessüm insan ile sınırlı değildir zira Tanrı doğada da tecessüm eder. Bu durum, daha önce bahsettiğimiz, keskin düalizme ve Alman idealist felsefesinin insanlık ve doğa, özne ve nesne paralelliğini savunmaya yönelik hummalı girişimini doğurur. O zaman Tanrı, yalnızca doğa-maddede tecessüm etti ve böylece merkezinde doğa-madde meselesi olan hulûl (kademeli yerleşme), materyalist bir vahdet-i vücûd (varlık birliği) ile nihai noktasına ulaştı. Spinoza, Kant ve Hegel hepsi mantık merkezli tüm gelgitlerine ve ayrışmalarına rağmen bu içkinlik aşamasının kavramları ile uğraştılar. Bu, Aydınlanmanın, Batı rasyonalizminin ve benim güçlü materyalizm (heroic materialism) diye adlandırdığım anlayışın yolunu açtı.

MAKALELER

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ: YÜKSELEN SEKÜLERLEŞMEYİ İKİ FARKLI EDEBÎ ESERDE İZLEMEN

Parables of Freedom and Necessity: The Rising Levels of Secularization as Manifested in Two Literary Works, Abdulwahab el-Messiri, The American Journal of Islamic Social Sciences, Sayı 13, İlbahar 1996, 1

MAKALELER

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ: YÜKSELEN SEKÜLERLEŞMEYİ İKİ FARKLI EDEBÎ ESERDE İZLEMELİK

“Özgürlük ve Zorunluluk Hikayeleri” başlıklı üçüncü makale ise edebiyatta mükerrer temalar olan özgürlük ve gereklilik meselelerini Batı edebiyatının iki farklı çağından birer örnekle (Chaucer’ın Canterbury Hikayeleri’nden biri ve Bertolt Brecht’in Kuralla Kural Dışı oyunu) karşılaştırmalı olarak inceliyor. İlk bakışta birbirine birçok anlamda uzak görünen bu iki edebi eserdeki tahkiye üzerinden seküler tasavvurun zaman içinde nasıl bir seyir izlediğini ve dönüştüğünü gösterirken, insan ve insan ilişkileri tabiatına dair çağdaş seküler tekçi tahayyülün insan varoluşunun anlamını, amaçlılığını ve ahlaki bilincini tahripkâr ölçüde yok saydığını ortaya koyuyor.

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ:

Sekülarizm her zaman Tanrı'nın varlığını reddetmez fakat Tanrı'yı kenara iter; yalnızca bu dünyaya (insana ve doğaya) odaklanma iddiasındadır. Evrenin kendi dışında bir merkez sayesinde uyum ve anlam kazandığı aşkın bir metafizik yerine sekülarizmde evrenin merkezi ya insanlığa ya doğaya ya da her ikisine içkindir ve sekülarizm bu içkin metafiziğe göre hareket eder. Bu ise bir ikiliğe (duality) değil ikiciliğe (dualism) yol açar fakat bu ikicilik de yanıltıcıdır ve kendisini tekçiliğe (monizme) dönüştürür.

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ:

SEKÜLERLEŞMENİN PARADİGMATİK SEKANSI

Sekülerleşme paradigması Orta Çağ'dan beri gelişim halindedir. İlk sekülerleşen **ekonomi** sektörü olmuştur: Feodal ekonominin dışında amacı yalnızca kâr etmek olan ve Hıristiyanlıktaki adil fiyat yaklaşımı tarafından düzenlenmeyen ekonomik bölgelerin yaratılmasıyla başlamıştır. Başka bir deyişle, ekonomik faaliyetler münhasıran ekonomik olmuş ve geçerliliğini kendinden menkul kriterlerce sağlar hale gelmiştir.

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ:

SEKÜLERLEŞMENİN PARADİGMATİK SEKANSI

Ekonominin ardından Rönesans döneminde siyasetin sekülerleşmesini görüyoruz: devlet kendi kendini amaç edinmiştir (dolayısıyla *raison d'état* ortaya çıkmıştır); kiliseden ve tüm ahlaki ve insani ideallerden arınmıştır. Onsekizinci yüzyılda felsefi bakış açısının sekülerleşmesini (ampirizm, rasyonalizm ve materyalizm, yani ya aklın ya da maddenin kendi kendini referans alması) ondokuzuncu yüzyılda tahayyülün sekülerleşmesi (romantik edebiyatın ve sanatın ve organik metaforun yükselişi) ve yirminci yüzyılda düşlerin ve bireysel davranışlarının sekülerleşmesi (hedonizmin demokratikleştirilmesi ve kişinin kendine göre eylemesindeki ısrar) izlemiştir.

ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK HİKAYELERİ:

SEKÜLERLEŞMENİN PARADİGMATİK SEKANSI

Bu artık bireyin yaşamının tüm veçhelerini kuşatana, en ücra köşelerine nüfuz edene ve paradigmatik nihai ana ulaşana kadar devam edecek bir süreçtir. Nitekim bu paradigmatik anda insan eylemi bağımsız, kendi kendini referans alan ve doğrulayan türde; kişinin kontrolü ve seçimi dışındadır. Bunun sonucunda insan faaliyetlerinin tümü insanlıktan ayırıştırılmış ve insani normlardan “özgürleştirilmiş” olur, bu ise insanlığın ve doğanın tümüyle kutsallığını yitirmesine ve insanoğlunun merkezi konumundan uzaklaşmasına ve yıkımına yol açar. Böylece insan yaşamın her alanını kendisine yabancılaşmış bulur. Bu durumda başkaldırı absürttür, tabiiyet ise hem gerçekçi hem de rasyoneldir.

MAKALELER

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

The Gate of Ijtihad: An Introduction to the Study of Epistemological Bias, Abdulwahab al Messiri, Epistemological Bias in the Physical and Social Sciences, Londra: IIIT, 2006 (Önyargı: Fen ve sosyal Bilimlerde Önyargı, İstanbul, 2012, Mahya Yayıncılık)

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

Bir arkadaşım birkaç yıl boyunca bir Afrika ülkesinde yaşamıştı. Günün birinde bu ülkeden dört arkadaşı onu ziyarete gelmişler. Sohbet etmek yerine tek bir söz bile söylemeden sessizce oturmuşlar. Bir süre sonra arkadaşım endişelenmeye başlamış ve ne istediklerini merak etmiş. "Hiçbir şey" demiş gelenlerden birisi, "biz yalnızca senin yanında olmak için geldik." Anlaşılan o ki dünyanın o bölgesinde, "sessizliğin konuşmaktan daha anlamlı olduğu düşünülüyor". Böylelikle arkadaşım da sessizliğin işlevine ilişkin anlamlı ve bilgece bir ders almış.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

Sözlükler "önyargı"yı belli bir bakış açısının savunulması olarak tanımlamaktadır.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGININ KAÇINILMAZLIĞI

a. Önyargı, insan zihninin yapısıyla ilişkilidir. İnsan zihni, -bir makinenin yapacağı gibi- seçici davranmadan veya yaratıcılık katmadan olayları tam ve eksiksiz biçimde kaydetmez. İnsan zihni pasif olmayıp oldukça canlı ve üst seviyede seçicidir. Algılama rastgele bir işlem olmayıp kimi yönleri kısmen tanımlanabilen belirli bir örüntüyü takip eden bir süreçtir.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGININ KAÇINILMAZLIĞI

b. Önyargı, dille organik bir bağa sahiptir ve dile özgüdür. Hiçbir insan dili, realiteyi tüm bileşenleri ile tanımlayacak söz dağarcığına sahip değildir. Bu, seçimin kaçınılmaz olduğu anlamına gelir. Her dilin kendi gerçekliğini diğer dillerden daha etkili bir şekilde tanımlayabildiği kanıtlanmıştır. Düşüncenin anlatım biçimleri dönemden döneme ve dilden dile değişir. Üstelik metaforlar da (tıpkı "iğnenin deliği", "sandalyenin ayağı", "dağın eteği" vs. gibi), dilin yapısının bir parçasıdır. Gösteren ile gösterilen çakışması dikkat çekicidir: Gösterenler ile (sabit dil sisteminin parçası olarak) göreceli sabitliğin gözlemlenebileceği gibi birçok gösterilenin gösterenden daha hızlı değiştiği de gözlemlenebilir. Tüm bunların ardında yatan, objektif olgular ve şeyler dünyasını tamamıyla ifade edebilmesine karşılık en basit insan duygularını ifade etmeyi başaramayan cebir ya da geometri dillerinin aksine, insan dilinin tarafsız bir araç olmamasıdır.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGININ KAÇINILMAZLIĞI

c. Bu demek oluyor ki önyargı insan donesinin temel bir unsuru olup, kadın ve erkeğin insani özelliklerinden biridir; bu da doğal kategoriler dışı bir varlık olarak insan varoluşunun, doğanın genel yasalarına indirgenemeyeceğinin göstergesidir. İnsani olan her şey, içinde bir derece bireysellik ve benzersizlik, dolayısıyla da önyargı barındırır. Eğer kültür (doğ tarafından verilmiş olmanın tersine) "insanlığın oluşturduğu her şey" olarak tanımlanırsa, o zaman kültürel olan kaçınılmaz biçimde önyargılıdır. Şans eseri de olsa keşfeden insan olduğu için zaman zaman doğal nesnelere bile önyargının somutlaşmış haline dönüşürler. Elbette bu durum hiçbir şekilde tesadüfi değildir, daha çok aktif bir insan algısının sonucudur. İnsanlar doğal bir nesneyi keşfettiklerinde ona bir isim vererek o nesneyi insan bilgi dağarcığına katarlar. Böylelikle onu doğa dünyasından insanlığın dünyasına aktarırlar.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGININ KAÇINILMAZLIĞI

Önyargının kaçınılmazlığı (ve bunun insani ve kültürel olanla bağlantılı olması) hiçbir şekilde keder veya hayal kırıklığı nedeni olmamalıdır. Negatif anlamından kurtarılsa, önyargı hiçbir şekilde bir kusur değildir. O zaman önyargı sorunu, farklı bir perspektiften yeniden değerlendirilebilir. Böylelikle benim önyargımı başkasının önyargısının karşısına koymak yerine, insanın benzersizliğinin kaçınılmazlığı ve tercih özgürlüğü imkanı olarak yeniden tanımlanabilir. Bu durumun bir paradoksu içerdiğini kabul etmek gerekir ama insan yaşamı zaten öyle değil midir? Bu paradoks, Aydınlanma tarafından savunulan "tek insanlık"tan farklı olarak benim "ortak insanlık" dediğim şeyin çerçevesidir.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGININ KAÇINILMAZLIĞI

Tüm sınırlılığına rağmen insan dili; önyargının üstesinden gelmeye ve -belirli bir kültürel deneyimden kaynaklansa da- iletişimi, ilgili herkes için hem başarılı hem de adil kılabilen epistemolojik paradigmlar inşa etme ve hakikati ifade etme yeteneğine sahiptir.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGI BİÇİMLERİ

Kişinin, hakikat olarak inandığı şeye yönelik bir önyargısı vardır. Bu bir nevi sadakattir. Kişi hakikat olarak inandığı şeye karşı önyargı geliştirdiğinde ona karşı coşkulu ve istekli olur; kendisini ve yargılarını var olan değerler sistemine ve dışsal gerçekliğe teslim etmeye hazır hisseder.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGI BİÇİMLERİ

Gerçek dışılığa yönelik önyargı farklı biçimler alabilir. Kişinin kendi benliğine yönelik önyargısı buna bir örnektir. İnsanlar kendilerini, kabul edilebilirtek referans noktası haline getirdiklerinde “aşkın hakikat” fikrini terk ederek kendileri dışında bir odak tarafından yargılanmayı kabul etmezler. Bu önyargı biçimi, güce yönelik önyargıyla yakından ilişkilidir. Bunun anlamı, kişinin zafer kazandığında kendi iradesini dayatması ama yenilgiye uğradığında, galip olan ötekinin yargılarının ya da açıklamalarının doğruluğunu itirafa yanaşmadan onun hükmetmesini kabul eden pragmatist kişiliğin ortaya çıkmasıdır. Bu noktada tek hakem güçtür ve bu yüzden yenilen taraf olan pragmatist kişilik, güç dengesinde kendi lehine gerçekleşecek bir değişimi sabırsızca bekler. Bu nedenle pragmatik kabulleniş, barış ve uyum sağlamak yerine, bitmek bilmeyen çatışmalara yol açar.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGI BİÇİMLERİ

Bazı önyargılar açık ve bilinçli iken, diğerleri örtük ve bilinçdışıdır. Bilinçli önyargı, bir ideolojiyi bilerek seçen, dünyayı bu gözlükle gören, sonra da onun propagandasını yapıp uğruna harekete geçen bir kimsenin önyargısıdır. Buna karşın bilinçdışı önyargı, bir kimsenin tüm ilkeleri ve öncelikleriyle bir epistemolojik sistemi içselleştirmesi ve farkına varmaksızın dünyayı yalnızca o sistem aracılığıyla görmesi halinde ortaya çıkar.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGI BİÇİMLERİ

Kişinin kendi özüne dayanarak içtihatla bulunması bilimsel görüşe aykırı düştüğü anlamına gelmez çünkü doğa bilimleri bütünlüklerle, mutlaklarla veya nihai amaçlarla (ölçekler) değil, daha çok parçalar ve süreçlerle (tartılanlar) ilgilenir. Değerler, hakikat ve nihai amaçları -inançlarına göre belirlemesi için insanın kendisine bırakır. Ötekine tamamen teslim olanlar, aslında Ötekinin seçimlerinin, dünya görüşlerinin ve analitik kategorilerinin ithalatçılarıdır. Halbuki doğa bilimi bunu ne teşvik eder ne de yasaklar.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGI BİÇİMLERİ

Önceki kültürlerde benzeri olmayan en önemli yeni önyargı biçimlerinden birisi de “maddi gerçekliğimizin bize karşıt olması” önyargı”sıdır. Batılı sömürgeciler İslam topraklarına nüfuz ettiklerinde, İslami kültürel kimliği ve ihtiyaçları ifade eden binaları yok ettiler. Kendilerine özgü mimari tasarımlarıyla, İslami değer sistemini yansıtan eski şehirleri ortadan kaldırdılar. Bunların yerine hız, yetkinlik ve rekabet gibi kendi değerlerini yansıtan ve sömürgelerini kontrol altında tutmalarına yardım eden kentler inşa ettiler. Adeta yarış halindeki çok süratli arabalarla uyumlu olabilmesi için caddeleri genişlettiler. Bu durum, arabaların yaşamın zorunlu temel gerçeği ve somut bir ihtiyacı olarak görülmesi gibi bir ön kabule dayanıyordu. Müslümanlar ise yolculardan daha çok yayaların bulunduğu, özel araç kullanımından ziyade toplu taşıma aracı kullanımının esas olduğu varsayımına dayanan kentler inşa etmişlerdi.

İÇTİHAD KAPISI: EPİSTEMOLOJİK ÖNYARGI ARAŞTIRMASINA GİRİŞ

ÖNYARGI BİÇİMLERİ

Geniş caddeleriyle modern kentler, sakinleri üzerinde tahakküm kuran güçlü bir yönetim merkezine (ya da merkeziyetçi ulus devlet) gereksinimi vurgulayan bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu nedenle onyedinci yüzyılda Avrupa kentlerindeki geniş caddeler, Latince *via militares*, yani askeri yollar olarak adlandırılıyordu. Zira bu yollar, yoğun nüfusa sahip bölgelere hükümet güçlerinin kolayca ulaşip gerek görüldüğünde halkın bastırılıp “yeniden yönlendirilmesine” imkan sağlıyordu. Böylece vatandaşların, yetkili makamların “kamu yararı” olarak nitelediği çıkarlara tâbi olmaları sağlanıyordu. Aslında kamu yararı, “devlet ya da sömürgecinin üstün çıkarları” anlamına da gelmektedir. Dar yollar ve ara sokaklar ise taşıtlar ya da askeri güçlerden çok, yayaların geçmesine imkan tanıyordu.
